

[CHRISTIAAN HUYGENS (PARIJS)]
AAN ZIJN VADER CONSTANTIJN [DEN HAAG]
24 [SEPTEMBER 1655]
5430

Antwoord op Huygens' brief van 2 september 1655 (verloren).

Samenvatting: Christiaan Huygens schrijft aan zijn vader vanuit Parijs, waar hij zojuist was teruggekeerd na een reis naar Angers. Een jongeman in het pension waar Christiaan logeert heeft voor hem stukken op de luit gespeeld en hem voorgesteld aan de luitist Aymant. Tevergeefs heeft hij geprobeerd Dumont, Conrard en Pierre de la Barre sr. op te zoeken. Wel trof hij Pierre de la Barre jr., die ook nog een aantal theorbestukken speelde. Christiaan heeft zich voorgenomen in Parijs een groot aantal componisten te bezoeken, zoals Chambonnières, Lambert, Hotman, Constantin, Dufaut, [Denis] Gaultier, Pinel en Gobert. Het hof bevindt zich nog in Fontainebleau. In verband met de kosten van het verblijf overweegt hij vrij spoedig naar Den Haag terug te keren.

Huygens' vermoedelijke antwoord van 7 oktober 1655 is verloren gegaan. Christiaan antwoordde daarop op 15 oktober 1655 (5433).

Primaire bron: Leiden, Cod. Hug. 45: ontwerp (dubbelvel, 17x22cm, abcd | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: OC 1, nr. 235, pp. 348-351: volledig.

— Worp 5, nr. 5430, p. 244: samenvatting.

— Rasch 2007, nr. 5430, pp. 991-995: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Aymant; Henri de Beringhen; Johan Wolfert van Brederode; Jacques Champion de Chambonnières; Valentin Conrart; Louis Constantin; Philips Doublet; François Dufaut; Henri Dumont; Pierre Gassendi; Denis Gaultier; Ennemond Gaultier; Thomas Gobert; Maria de Hertoghe van Orsmael; Willem van de Hoef; Nicholas Hotman; Constantijn Huygens jr.; Lodewijk Huygens; Pierre de la Barre; Pierre de la Barre jr.; Michel Lambert; Monglas; Germain Pinel; Sinclair; Nicholas Tassin; van Wijck.

Plaatsen: Bastille (Parijs); Chartres; Gascogne; Fontainebleau; Nantes; Orléans; Poitiers; Saumur; Tours; Vendôme.

Glossarium: composition (compositie); luth (luit); pièce (compositie); téorbe (theorbe).

Transcriptie

24.

Monsieur mon père,

¹Samedi dernier nous achevasmes nostre voyage, ayant pris le chemin par Tours, à cause que le messenger de Poitiers à Orleans n'estoit pas encore prest à partir. Entre Tours et Paris nous avons passé à Vendosme et Chartres, qui n'est pas de moindres villes que nous avons veu. En arrivant nous trouvasmes vostre lettre du 2de qui nous apprit le bon estat de vostre santé et de toute la famille. J'espère que Dieu l'y voudra maintenir et vous assure que le triste voysinage me fait peur. Par ce dernier ordinaire n'ayant rien reçu de vostre part, j'ay pensé que vous pouviez avoir quitté la Haye, pour éviter la contagion qui possible se seroit estendue jusques là.

Mais où que vous soyez, mon père, je vous prie de vous souvenir de nous, et de ce qu'il nous faut pour pouvoir subsister en cette ville. Je vous l'ay escrit de Nantes, et mon frère encore depuis, que ce que nous avons d'argent à peine suffiroit pour nous ramener à Paris et il me semble que, comme il est très-vray, aussi est-il bien croyable que nous ayons dépensé chacun 300 francs à faire ce voyage de plus de 5 semaines, y estant encore compris ce que nous ons emporté les lettres de licence. J'espère qu'au prochain ordinaire nous trouverons de quoy nous

---

1. Christiaan noteerde in de kantlijn van zijn klad de te behandelen onderwerpen: 'Retour par Tours. Lettres. Lettres de change. Retourner. Amon. La Bare. Conrart. Dumont. Pour voir les illustres gens de conditions. Beringen Premier Proche la Cour. Gassendi mort. Lambert. Chambonnière. Hotteman. Gautier. D'Osmael. Pinel. Peste. Brederode. Pension. Van Wijck.'

consoler, car à moins de cela nous seront reduits à passer fort mal nostre temps. Mon cousin Doublet receut une lettre de change pour luy en particulier à nostre arrivée, laquelle encore ne le contente encore guères, en sorte que, quand bien nous l'en rechercherions, je ne pense pas qu'il nous en voudroit faire part.

Nous l'avons laissé chez Monglas et nous sommes mis en pension dans une maison qui est sur le quay vis à vis celuy de la Mégisserie, tant pour nous séparer et défaire la compagnie de Flamans, dont il en estoit venu encore là quelques-uns, que pour estre à un peu meilleur marché. Il y a 4 gentilhommes garçons logez céans fort honnestes gens, et parmy les quels il y en a un qui joue fort bien du luth. Cettuy-cy m'a mené chez Monsieur Emon, qui me fit entendre les pièces que Monsieur Du Mont vous a fait avoir de sa façon et d'autres fort jolies. Il joue d'une fort belle manière et ne cède guère à Gautier, à ce que l'on m'assure.

Hier nous fusmes avec le | b | bon homme Tassin à chercher Monsieur Du Mont, qui demeure à l'autre bout de la ville proche de la Bastille, et ce à beau pied et ne le trouvasmes pas chez luy. Encore chez Monsieur Conrard, où nous eusmes pareille fortune, de là chez La Barre, qui estoit aussi sorty, mais le plus jeune de ses fils y survint, avecq qui je fis connoissance et le fis jouer des pièces de sa composition sur la téorbe, qui n'estoyent pas mauvaises.

Il y en a un bon nombre d'illustres dans ce métier, lesquels il me semble nécessaire que je voye, comme Chambonière, Lambert, Hotteman, Constantin, Du Faut, Gautier, Pinel, Gobert. Voylà des noms que j'ay dans mes tablettes, et si je ne puis les voir tous, j'en verray ceux que je pourray. Mon aîné estoit heureux en ce qu'il avoit le bon Cincler qui le conduisoit et donnoit des adresses par tout. Avecq Tassin il n'y rien à faire, il n'a que la bonne volonté.

La cour est à Fontainebleau et Monsieur le Premier de mesme; l'on dit que elle ne reviendra que dans quinze jours. Après qu'elle sera revenue je ne me soucieray pas beaucoup de rester longtemps icy, car certainement je voy que l'on n'y sçaurait estre avecq quelque contentement sans une estrange despense, et à la quelle j'aurois trop de peine à vous faire consentir. Aussi bien à ce que j'ay pu conclurre et des vos lettres et des dernières de mon oncle Doublet, vous nous rappellerez encore devant l'hyver, en sorte que je commence déjà à penser quelle route nous devons prendre pour revenir.

Ce qu'il vous a plu de me escrire des observations de van Wijck je doute fort que ce ne soyent des visions, | c | comme il m'en a debité fort souvent. Il faut que je viene pour examiner ce qui en est de ces bravades, car, si on le laisse faire, à la fin tout ne sera que envers. Je ne reçus vostre lettre qui m'apprit du mariage de mademoiselle Dosmael que longtemps après que j'estois revenu de Saumur, tellement que je n'ay que faire de faire sçavoir ce qui en est arrivé depuis à ces messieurs. Pour moy je luy souhaite meilleure fortune que d'avoir un mary qui soit fait comme Monsieur le Dyckgrave. Depuis peu de jours est decedé Monsieur Gassendi à mon grand regret. J'appris pareille nouvelle de Monsieur de Brederode en arrivant dans cette ville.

²Ayez la bonté de nous informer de ce qui s'est passé depuis, et suis en attente d'apprendre comment on aura disposé de ses charges. Je suis,

[etc.].

Vertaling

24 [september 1655]

Mijn vader,

Afgelopen ³zaterdag hebben wij onze ⁴reis beëindigd. Wij zijn over Tours teruggekeerd, omdat de bode van Poitiers naar Orléans nog niet gereed was om te vertrekken. Tussen Tours en Parijs hebben wij Vendôme en

---

2. <Ayez la bonté de nous informer> is doorgestreept, maar er is niets voor in de plaats gezet.

3. 18 september 1655.

4. Christiaan was op 15 juli in Parijs aangekomen, samen met zijn broer Lodewijk, zijn neef en toekomstige zwager Philips Doublet jr. en zijn stiefneef Gijsbert Eyckbergh. Op 13 augustus ging hij naar Angers om er een licentiaat in de rechten te verwerven. Op 18 september was hij weer terug in Parijs, waar hij tot 30 november 1655 zou blijven.

Chartres aangedaan, welke steden niet de geringste zijn die we hebben gezien. Bij aankomst vonden we uw ⁵brief van de 2de van deze maand met het bericht dat u en de hele familie in goede gezondheid verkeren. Ik hoop dat God dat zo zal willen houden, maar maak mij zorgen [over de pest] zo vlakbij. Omdat wij met de laatste post niets van u hebben ontvangen, heb ik gedacht dat u misschien Den Haag had verlaten om de besmetting te ontlopen die misschien al tot daar is doorgedrongen.

Maar waar u ook bent, vader, ik vraag u om aan ons te denken en aan wat er nodig is om ons in deze stad in leven te houden. Ik heb u al uit Nantes ⁶geschreven, en mijn ⁷broer nog ⁸eens daarna, dat wat wij nog aan geld over hadden nauwelijks voldoende was om ons terug naar Parijs te brengen, en het komt mij voor dat, omdat het waar is, het ook heel geloofwaardig is dat wij ieder 300 ⁹francs hebben uitgegeven om deze reis van meer dan vijf weken te maken, inbegrepen hetgeen de licentiaatsbullen ons hebben gekost. Ik hoop dat wij bij de volgende post iets vinden om ons gerust te stellen, want zonder dat zijn we gedoemd om onze tijd kommervol door te brengen. Mijn neef [Philips] Doublet ontving een wisselbrief voor hem alleen bij onze aankomst, waar hij nauwelijks genoeg aan heeft zodat hij, wanneer wij hem daarom zouden vragen, ons daarin denk ik niet zou willen laten delen.

Wij hebben hem bij Monglas achtergelaten en zijn in een pension gegaan, gelegen aan de kade tegenover die van de zeemleerfabriek, zowel om ons te kunnen losmaken en ontdoen van het Nederlandse gezelschap, waarvan er daar al enkelen waren gekomen, als om goedkoper uit te zijn. Er logeren hier in huis vier uit de Gascogne afkomstige jongemannen, zeer fatsoenlijke mensen, waarvan er één zeer goed luit speelt. Deze heeft mij meegenomen naar de heer Aymant, die mij de stukken van de hand van [Henri] Dumont heeft laten horen, die deze laatste u heeft doen ¹⁰toekomen, en nog andere zeer aardige. Hij speelt heel mooi en doet nauwelijks onder voor [Denis] Gaultier, zoals men mij verzekert.

Gisteren hebben we met de goede heer [Nicholas] Tassin geprobeerd de heer [Henri] Dumont [zelf] op te zoeken, die aan de andere kant van de stad woont bij de Bastille, en dit alles te voet, maar we troffen hem niet thuis. Bij de heer [Valentin] Conrart was hetzelfde het geval, net als bij de heer [Pierre de] la Barre, die ook niet thuis was, maar zijn jongste ¹¹zoon kwam eraan, met wie ik kennismaakte en aan wie ik heb gevraagd composities van zijn eigen hand op de theorbe te spelen, welke niet slecht waren.

Er is hier een groot aantal beroemde componisten, die ik toch beslist wil ontmoeten, zoals [Jacques Champion de] Chambonnières, [Michel] Lambert, [Nicholas] Hotman, [Louis] Constantin, [François] Dufaut, [Denis] Gaultier, [Germain] Pinel en [Thomas] Gobert. Dat zijn de namen die ik op mijn lijstje heb staan, en als ik hen niet allemaal kan bezoeken, dan zal ik er wel zoveel mogelijk bezoeken. Mijn oudere ¹²broer was zo gelukkig over de heer Sinclair te kunnen beschikken, die hem overal mee naartoe nam en hem adressen gaf. Met Tassin is het niets: hij is slechts van goede wil.

De hofhouding is in Fontainebleau en hetzelfde geldt voor de ¹³opperstalmeester. Men zegt dat het hof pas over twee weken zal terugkeren. Na die terugkeer zal ik niet veel moeite doen hier nog veel langer te blijven, want ik zie nu zonneklaar dat men daar niet met genoeg kan verblijven zonder hoge kosten te maken en het zou mij te veel moeite kosten u daarin te laten toestemmen. Bovendien maak ik uit uw ¹⁴brief en de ¹⁵laatste van oom [Philips] Doublet op dat u ons wilt terugroepen vóór de winter, zodat ik al begin na te denken over welke route wij zullen nemen voor de terugreis.

Hetgeen u mij heeft willen schrijven over de waarnemingen van Van Wijck beschouw ik voorlopig nog als hersenspinsels, zoals hij mij die al dikwijls heeft gedebiteerd. Ik moet eens precies uitzoeken wat er schuilt in

---

5. Huygens aan zijn zoon Christiaan, 2 september 1655 (verloren).

6. Christiaan Huygens aan zijn vader, eind augustus 1655 (verloren).

7. Lodewijk Huygens.

8. Lodewijk Huygens aan zijn vader, begin september 1655 (verloren).

9. Ongeveer f 360.

10. Zie Huygens' brief aan Dumont, 6 april 1655 (5399).

11. Pierre de la Barre jr.

12. Constantijn Huygens jr., tijdens zijn reis naar Parijs in 1649.

13. Henri de Beringhen.

14. Huygens aan zijn zoon Christiaan, 2 september 1655 (verloren).

15. Philips Doublet aan zijn zoon Philips jr., 2 september? 1655 (verloren?).

deze opschepperijen, want als men hem laat gaan, staat uiteindelijk alles op zijn kop. Ik heb uw ¹⁶brief waarin u mij schrijft over het ¹⁷huwelijk van mejuffrouw [Maria de Hertoghe] van Orsmael pas lang na mijn terugkeer uit Saumur ontvangen, zodat ik slechts hoeft te laten weten aan deze ¹⁸heren wat er sindsdien is gebeurd. Ik voor mij zou haar meer geluk toewensen dan een echtgenoot als mijnheer de ¹⁹dijkgraaf. Enkele dagen geleden is de heer [Pierre] Gassendi ²⁰overleden, tot mijn grote droefenis. Ik vernam soortgelijk nieuws betreffende de heer [Johan Wolfert] van ²¹Brederode bij aankomst in deze stad.

Wees zo goed ons op de hoogte te houden van wat er sindsdien is gebeurd en ik wacht af te vernemen hoe men over ²²zijn taken heeft beslist. Ik ben, [enz].

-
16. Eerdere brief van Huygens aan zijn zoon?
  17. Met Hendrick van Schaeck, burgemeester van Amersfoort (overleden 1681).
  18. Het is niet duidelijk om welke heren het gaat.
  19. Willem van de Hoef, dijkgraaf van Delft.
  20. Het betrof een misverstand: Gassendi overleed pas op 24 oktober 1655.
  21. Brederode was op 3 september 1655 overleden.
  22. Dat wil zeggen., Brederodes taken.